

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

MAIN PROBLEMS OF PRICING IN UKRAINE

Поклонська О.Ю., викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Шуміленко Ю.О., студентка III курсу
юридичного факультету

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Бойко К.С., студентка III курсу
юридичного факультету

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У науковій статті визначено поняття «ціна» відповідно до господарського законодавства нашої країни. Під час дослідження теми статті зосереджено увагу на методах, які використовуються суб'єктами правовідносин під час установлення цін на продукти й послуги в господарській діяльності. У процесі написання роботи звернено увагу й на стан економіки України, який перебуває на переломному етапі, потребує вдосконалення на законодавчому рівні та змін у практичній діяльності. Також проаналізовано їх проблемні аспекти, розглянуто можливості усунення досліджених проблем у сфері ціноутворення на продукти й послуги суб'єктів господарських правовідносин під час здійснення господарської діяльності, порядок визначення цін на товари, роботи й послуги, передбачені законодавством України про ціноутворення. Зосереджено увагу не лише на нормах Господарського кодексу України, які регулюють це питання, а й на порівнянні Закону України «Про ціни і ціноутворення» від 21 червня 2012 року № 5007-VI із попереднім Законом України «Про ціни і ціноутворення» від 3 грудня 1990 року № 507, акцентовано увагу на важливих аспектах досліджуваної проблематики, які відображають указані нормативно-правові акти в господарській діяльності, і зазначено переваги та позитивні моменти під час ціноутворення на продукти й послуги. Також проведено аналіз особливостей формування ціноутворення в таких розвинених країнах, як Нідерланди, Бельгія, Швеція, Швейцарія, Фінляндія, Норвегія, Данія, Австрія, і з'ясовано фактори, які сприяють підвищенню ефективності ціноутворення та стабілізації внутрішніх і зовнішніх цін у їхніх країнах, зокрема більшість із них пов'язана з гнучкою та спростованою системою оподаткування під час здійснення господарської діяльності суб'єктами господарювання. На підставі проведеного дослідження й системного аналізу запропоновано шляхи вдосконалення чинного законодавства з урахуванням досвіду європейських країн як приклад розширення напрямів державної цінової політики за основними сферами господарської діяльності.

Ключові слова: ціна, ціноутворення, товари, цінова політика, економіка, попит.

The scientific article defines the concept of price in accordance with the economic legislation of our country. In researching the topic of the article, the focus was on the methods used by legal entities in setting prices for products and services in economic activities. In writing the paper, attention was also paid to the state of the economy of Ukraine, which is at a turning point and needs improvement at the legislative level and implementation of changes in practical activity. Also, their problematic aspects were analyzed and the possibilities of eliminating the investigated problems in pricing for products and services of business entities in carrying out business activities were considered. Also, the procedure for determining prices for goods, works and services determined by the legislation of Ukraine on pricing is analyzed. The article focused not only on the norms of the Economic Code of Ukraine governing this issue, but also on the comparison of the Law of Ukraine "On Prices and Pricing" of June 21, 2012 No. 5007-VI with the previous Law of Ukraine "On Prices and Pricing" from December 3, 1990, No. 507, and focused on important aspects of the problematic issues that reflect these regulations in business and reflect the benefits and benefits of pricing for products and services. Also, the pricing features of developed countries such as the Netherlands, Belgium, Sweden, Switzerland, Finland, Norway, Denmark, Austria have been analyzed, and factors have been identified that contribute to the improvement of pricing efficiency and the stabilization of domestic and external prices in their countries, they are connected with a flexible and simplified system of taxation when carrying out business activities by economic entities. On the basis of the conducted research and systematic analysis, the ways of improving the current legislation were proposed, taking into account the experience of European countries, as an example of expanding the directions of the state pricing policy in the main spheres of economic activity.

Key words: price, pricing, goods, pricing, economy, demand.

Постановка проблеми. Ця тема актуальна, тому що зараз в Україні відбувається велике підвищення цін і використовуються застарілі методи підприємницької діяльності. Тому потрібно досліджувати й поліпшувати методи ціноутворення.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проаналізувавши наукові публікації, можемо констатувати, що науковці та спеціалісти в цій галузі права, зокрема Н.В. Барахтян, Н.Я. Тимофєєва, Ф.А. Вазинський, Н.Р. Олійник, Г.Ф. Ємцева, Н.М. Сташкевич, О.І. Андрусь, Ж.-Ж. Ламбен, Ф. Котлер, Е.П. Голубков, П.Н. Шуляк, Г. Армстронг та інші, достатньо приділили уваги проблемам методів ціноутворення.

Мета статті – з'ясувати можливості використання різних методів ціноутворення на продукти й послуги, виявити основні проблеми в цій сфері та визначити основні методи усунення цих проблем.

Результати дослідження. У Господарському кодексі України (стаття 189) ціна є вираженням у грошовій формі еквівалентом одиниці товару (продукції, робіт, послуг, матеріально-технічних ресурсів, майнових і немайнових прав),

що підлягає продажу (реалізації), який повинен застосовуватися як тариф, розмір плати, ставки або збору, крім ставок і зборів, що використовуються в системі оподаткування [1].

У свою чергу, ціноутворення – це процес формування ціни на товар або послугу.

Проаналізувавши наукові праці та законодавчу базу, можна виділити такі проблеми ціноутворення: вибір способу ціноутворення; адаптація ціни до змінних ринкових умов і можливостей; сприйняття зміни ціни споживачами та еластичність зміни попиту; цінова політика в умовах конкурентної боротьби [2, с. 81].

Також сьогодні є поширеною так звана система «відкатів», яка значно впливає на підвищення ціни на продукцію. Велика кількість посередників також істотно впливає на ціни товару. Ще однією проблемою є те, що на більшості вітчизняних підприємств планування має формальний характер. Основною причиною цієї проблеми є використання застарілої нормативної бази. Розроблення цінової стратегії повинна здійснюватися в рамках загальних стратегічних цілей фірми, а це натеper в українських компаніях простежується доволі рідко. Тому етапами, що передують

розробленню цінової стратегії, є вироблення стратегічних цілей з позиціонування товару на цільовому ринку. Саме ці попередньо прийняті рішення впливають на стратегію ціноутворення [2, с. 82].

Теперішній стан економіки України має різкий контраст із тим, що відбувається в економіці розвинених країн. За відсутності конкуренції в нестабільній економіці України та низького життєвого рівня населення моделі західних економістів на перший погляд виглядають як майже даремна гра цін, попиту і пропозиції. Варто розуміти, що Україна перебуває на крутому переломі своєї історії, уже сьогодні необхідно оволодіти мистецтвом ринкового господарювання та використовувати його у своїх економічних інтересах [3, с. 138].

Варто зазначити, що в процесі формування ефективного ціноутворення в Україні недостатньо використовуються досвід і тенденції економічно розвинених країн. Так, досвід розвинених країн, таких як Нідерланди, Бельгія, Швеція, Швейцарія, Фінляндія, Норвегія, Данія, Австрія, свідчить про те, що підвищенню ефективності ціноутворення та стабілізації внутрішніх і зовнішніх цін сприяють:

- 1) простота і зручність системи оподаткування;
- 2) мобільність і гнучкість податкової системи в умовах швидких соціально-економічних змін;
- 3) обґрунтованість фінансових потреб держави (фіскальна достатність податкової системи);
- 4) помірність оподаткування (потреби держави у фінансах не повинні знижувати зацікавленість платників податків у господарській діяльності, оскільки надмірні податки зменшують податкову базу, а отже, і податкові надходження й водночас породжують тенденції приховування прибутків платниками податків);
- 5) відповідність податкової системи критеріям справедливості (прогресивне оподаткування, запобігання подвійному та багаторазовому оподаткуванню, мінімізація податкових пільг тощо);
- 6) інтеграція цільових соціальних податків і їх реформування, спираючись на ефективний світовий досвід (наприклад, Чилі) [4, с. 140].

Якщо порівняти Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 21 червня 2012 року № 5007-VI із попереднім Законом України «Про ціни і ціноутворення» від 3 грудня 1990 року № 507, то можна дійти таких висновків [5; 6].

По-перше, велика перевага нового Закону в тому, що стаття 1 містить перелік термінів, які надалі використовуються в ньому, а в Законі від 1990 року переліку термінів немає [5; 6].

По-друге, потрібно звернути увагу на те, що обидва закони містять норми, які регулюють напрями державної політики в галузі ціноутворення. Але в новому Законі існує лише одна норма, яка відрізняється від Закону 1990 року, а саме: у статті 4 Закону від 2012 рік зазначено, що державна цінова політика спрямована на забезпечення розвитку національної економіки та підприємницької діяльності, чого не зазначено в попередньому Законі.

По-третє, ще одним позитивним моментом прийняття нового Закону України «Про ціни і ціноутворення» є закріплення в ньому способів державного регулювання цін. У попередньому нормативно-правовому акті (стаття 8) установлювалося, що державне регулювання цін і тарифів здійснюється шляхом установлення державних фіксованих цін (тарифів); граничних рівнів цін (тарифів) або граничних відхилень від державних фіксованих цін і тарифів [5].

У новому ж акті регламентовано, що державне регулювання цін здійснюється Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до їхніх повноважень шляхом: 1) установлення обов'язкових для застосування суб'єктами господарювання (фіксованих цін; граничних цін; граничних рівнів торговельної надбавки (націнки) та постачальницько-збутової надбавки (постачальницької винагороди)); граничних нормативів рентабельності; розміру постачаль-

ницької винагороди; розміру доплат, знижок (знижувальних коефіцієнтів); 2) запровадження процедури декларування зміни ціни та/або реєстрації ціни [4].

Ми вважаємо, що завдяки збільшенню способів державного регулювання державна цінова політика буде ефективніше реалізовуватися.

По-четверте, у новому Законі є правове закріплення державного моніторингу у сфері ціноутворення. Якщо спостереження будуть відбуватися на постійній основі, усі окремі проблеми цінових процесів будуть визначені та відповідні державні органи зможуть швидко знайти способи їх усунення [5].

Основні напрями державної цінової політики передбачені в Законі України «Про ціни і ціноутворення» від 21 червня 2012 року № 5007-VI, де зазначається, що державна цінова політика спрямована на забезпечення (стаття 4):

- 1) розвитку національної економіки та підприємницької діяльності;
- 2) протидії зловживанню монополієм (домінуючим) становищем у сфері ціноутворення;
- 3) розширення сфери застосування вільних цін;
- 4) збалансованості ринку товарів і підвищення їх якості;
- 5) соціальних гарантій населенню в разі зростання цін;
- 6) необхідних економічних гарантій для виробників;
- 7) орієнтації цін внутрішнього ринку товарів на рівень цін світового ринку [5].

Необхідно акцентувати увагу на тому, що питання визначення основних напрямів державної цінової політики завжди привертало до себе увагу вчених. Не було в історії жодної відомої економічної школи, яка б не висловила свої думки щодо сутності й функцій цін. Класична економічна теорія розглядає вільне ринкове ціноутворення як основний елемент рівноваги між попитом і пропозицією. З практичного погляду можна сказати, що вільна ціна як елемент ринкової економіки не може врахувати різноманітність цілей та умов соціально-економічного розвитку країни, тому вона не може бути універсальним засобом регулювання економічних процесів. Оскільки вільна ціна не враховує такі соціально-економічні проблеми, як утримання непрацевдатних, пенсійне забезпечення, оборону країни, то вирішення цих проблем можна досягнути за допомогою державного втручання в цінову політику країни, тобто вироблення ефективної та дієздатної цінової політики держави [7].

Отже, щоб вирішити всі соціально-економічні проблеми країни, потрібно створити дійсну концепцію державної правової політики. Також цю концепцію варто закріпити на законодавчому рівні. Можна створити окремий розділ Закону України «Про ціни і ціноутворення». На нашу думку, доцільно розширити основні напрями державної цінової політики та включити до міжнародного ринку забезпечення входження товарів, робіт і послуг, тому що це відіграє значну роль у розвитку національної економічної системи.

Висновки. Ціноутворення – це процес формування ціни на товар або послугу. Законодавство про ціноутворення є складним нормативним утворенням. Спільна мета такого утворення полягає в забезпеченні й дотриманні порядку визначення цін. Новий Закон України «Про ціни і ціноутворення» має багато переваг порівняно зі старим Законом. Але стверджувати, що правове регулювання ціноутворення в Україні є повністю завершеним, ще рано. Ця галузь права потребує вдосконалення для вирішення всіх проблем належним чином.

У процесі формування ціноутворення в Україні недостатньо використовуються досвід і тенденції економічно розвинених країн. З огляду на те що досвід таких країн набагато більший, Україні необхідно брати приклад саме з них і дотримуватися норм не з радянських часів, а саме сучасних, але лише тих норм, які знайдуть своє практичне застосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 09.11.2019).
2. Тимофєєва Н.Я. Проблеми ціноутворення в Україні. *Управління розвитком*. 2014. № 1. С. 81–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_1_35.
3. Сташкевич Н.М. Сучасні проблеми ціноутворення в Україні. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2017. № 2-3. С. 135–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2017_2-3_14.
4. Барахтян Н.В. Проблеми правового регулювання ціноутворення в Україні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_2_4.
5. Про ціни і ціноутворення : Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5007-17> (дата звернення: 10.11.2019).
6. Про ціни і ціноутворення : Закон України від 03.12.1990 № 507-XII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-12/ed20060114> (дата звернення: 10.11.2019).
7. Барахтян Н.В. Проблеми правового забезпечення державної політики у сфері ціноутворення. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_3_2.